

บทที่ 3 รูปแบบรัฐ

สุรพันธ์ พับสุวรรณ

ความนำ

รัฐต่าง ๆ ที่มีในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นรัฐที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติหรือรัฐที่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติก็ตาม ซึ่งมีอยู่ประมาณ 100 กว่ารัฐหรือ 100 กว่าประเทศเหล่านี้จะมีรูปแบบของรัฐที่แตกต่างกัน จากการศึกษาเรื่องของรัฐและอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญนั้น เราจะเห็นว่ารัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติที่กำหนดรูปแบบของรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย เพื่อชี้ให้เห็นถึงการจัดโครงสร้างทางการเมืองของรัฐ และจะทำให้เข้าใจถึงการจัดระเบียบการปกครองของรัฐต่าง ๆ ได้

ในเรื่องการจัดแบ่งประเภทของรัฐตามรูปแบบต่าง ๆ นั้นมีระทำกันได้หลายแนวทางแล้วแต่จะถือหลักเกณฑ์ใดเป็นสิ่งที่กำหนดการจัดรูปแบบของรัฐ เช่น อาจพิจารณาในแง่ความเป็นเอกราชของรัฐก็จะแบ่งรัฐเป็นรัฐในอารักขา; รัฐผู้คุ้มครอง, รัฐที่มีเอกราชเป็นของตนเอง เป็นต้น หรืออาจแบ่งแยกรูปแบบรัฐตามอุดมการณ์ทางการเมืองก็อาจจะแบ่งได้เป็นรัฐเสรีนิยม, รัฐสังคมนิยม ซึ่งก็จะมีผลต่อการปกครองที่ใช้อยู่ในรัฐนั้น เช่น ระบบการปกครองประชาธิปไตยรูปแบบรัฐสภาจะเหมาะสมแก่รัฐเสรีนิยม ส่วนระบบการปกครองแบบเผด็จการก็จะเหมาะสมแก่รัฐสังคมนิยม เป็นต้น แต่การแบ่งรูปแบบของรัฐที่จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาเรื่องของกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือหลักรัฐธรรมนูญก็คือ การพิจารณาโดยถือหลักเกณฑ์โครงสร้างอำนาจโดยเฉพาะของรัฐเท่านั้น ซึ่งจะเกี่ยวกับโครงสร้างภายในแห่งอำนาจของรัฐ อำนาจนี้จะ เป็นอำนาจแห่งเดียวที่แสดงถึงอธิปไตยของรัฐ หรือถือว่าเป็นอำนาจที่แยกศูนย์กลางออกเป็นหลายแห่ง ในหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ เราสามารถแยกรูปแบบรัฐออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

1. รัฐเดี่ยว (Unitary State)
2. รัฐรวม (Compound State)

1. **รัฐเดี่ยว** หมายถึง รัฐที่มีศูนย์กลางทางการเมืองและการปกครองอยู่แห่งเดียว เป็นรัฐที่มีผู้ใช้อำนาจอธิปไตยสมบูรณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศอยู่เพียงแห่งเดียวคือ รัฐบาลของประเทศ คือ เป็นรัฐที่มีสภาพเป็นนิติบุคคล รัฐบาลจะเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุด รัฐบาลเดี่ยว เป็นรัฐที่รวมเอาคำสั่ง คำบังคับบัญชา และคำวินิจฉัยไว้ส่วนกลาง หรืออำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายอยู่ที่รัฐบาลเดี่ยว มีการรวมกำลังทางทหารและตำรวจอยู่ในส่วนกลาง โดยทั่วไปรัฐเดี่ยวจะรวมหน่วยงานที่สำคัญของรัฐอยู่ที่ส่วนกลาง เช่น กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ เป็นต้น จะตั้งอยู่ที่เมืองหลวงของประเทศ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับส่วนภูมิภาคจะเป็นความสัมพันธ์ที่หลวมหลัดกัน และในรัฐเดี่ยวนี้ จังหวัด อำเภอ หรือส่วนภูมิภาคอาจมีอำนาจของตนในบางเรื่องได้และทั้งนี้ต้องอยู่ภายในขอบเขตที่รัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายกำหนดไว้

ในด้านการบังคับบัญชาบุคคลทุกคนที่อยู่ในรัฐเดี่ยว หรืออยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ต้องปฏิบัติตามอำนาจหนึ่งอำนาจเดียว หรืออยู่ภายใต้ระบอบ รัฐธรรมนูญเดียวกันและภายใต้กฎหมายเดียวกันหมายความว่ากฎหมายที่ออกโดยรัฐบาลกลางสามารถบังคับกับคนทุกคนภายในรัฐเดี่ยว ส่วนภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการออกกฎหมายมาใช้โดยเฉพาะในภูมิภาคหรือท้องถิ่น แต่อาจมีการออก กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ของส่วนภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่นได้ แต่ต้องอาศัยอำนาจของกฎหมายจากส่วนกลาง เป็นต้น

ในรัฐเดี่ยวอาจมีการปกครองแบบกระจายอำนาจก็ได้แต่ความเป็นอิสระของส่วนท้องถิ่นต้องไม่มากจนกระทั่งมีอำนาจปกครองตนเองโดยสมบูรณ์เสมือนหนึ่งเป็นรัฐอิสระ ซึ่งหมายความว่าอำนาจของท้องถิ่นมาจากอำนาจส่วนกลาง โดยส่วนกลางยังคงควบคุมการใช้อำนาจกับท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าในรัฐเดี่ยวนั้นถือว่าอำนาจของรัฐบาลกลางเป็นอำนาจหลัก ส่วนอำนาจของท้องถิ่นเป็นอำนาจที่กำหนดไว้ คือมีอำนาจอยู่ในขอบเขตจำกัด ส่วนรัฐบาลกลางมีอำนาจอย่างไม่มีใครมาจำกัดได้อย่างกรณีของประเทศไทยมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น มีการเลือกผู้บริหารงานเอง เช่นกรณีเทศบาล ประชาชนเลือกสมาชิกสภาเทศบาล มีการจัดตั้งนายกเทศมนตรี และคณะเทศมนตรีที่มาจกสมาชิกสภาเทศบาล เทศบาลสามารถออกเทศบัญญัติบังคับใช้ในเทศบาลมีเจ้าหน้าที่และงบประมาณของตนเอง แต่อำนาจเทศบาลก็ยังคงถูกควบคุมโดยรัฐบาลกลางคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมีอำนาจยุบสภาเทศบาลได้ เป็นต้น ตัวอย่าง ของรัฐเดี่ยว เช่น ประเทศไทย ญี่ปุ่น ตุรกี ฝรั่งเศส สาธารณรัฐอาหรับแห่งอียิปต์ สิงคโปร์ ฯลฯ เป็นต้น

โดยสรุปแล้วจะเห็นว่ารัฐเดี่ยวมีลักษณะสำคัญ 3 ประการใหญ่ ๆ คือ

1. เป็นรัฐที่มีศูนย์อำนาจทางการเมืองการปกครองอยู่เพียงแห่งเดียว
2. บุคคลทั้งหมดที่อยู่ใต้อำนาจรัฐต้องปฏิบัติตามอำนาจหนึ่งเดียว อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน
3. ในรัฐเดี่ยวอาจมีการกระจายอำนาจแต่ความเป็นอิสระของท้องถิ่นต้องไม่มากจนเป็นรัฐอิสระปราศจากการควบคุมจากส่วนกลาง

2. **รัฐรวม** หมายถึงรัฐที่รวมรัฐต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 รัฐขึ้นไป ซึ่งได้มารวมกันเข้าอยู่ภายใต้รัฐบาลเดียวกัน และแต่ละรัฐก็ยังมีสภาพเป็นรัฐอยู่อย่างเดิม แต่การใช้อำนาจอธิปไตยหรืออำนาจรัฐได้ถูกจำกัดลงไปบ้างมากน้อยต่างกัน สุดแต่ว่าได้นำอำนาจบางส่วนมาให้รัฐบาล หรือประมุขซึ่งรัฐนั้นอยู่ภายใต้เป็นผู้ใช้อำนาจ ดังกล่าว

ในรัฐรวมนี้ยังจำแนกรูปแบบของรัฐออกเป็นประเภทต่าง ๆ ซึ่งแต่ละแบบมีโครงสร้างแตกต่างกันตามลักษณะความสัมพันธ์ที่รัฐต่าง ๆ มารวมกันคือ

1. **รัฐรวมที่มีประมุขคนเดียวกัน** ซึ่งเป็นการรวมรัฐแบบสหภาพ (Union) ได้แก่ รัฐที่มารวมกันโดยอยู่ภายใต้ประมุขคนเดียวกัน ตลอดเวลาที่ประมุขคนนั้นดำรงตำแหน่ง คือเมื่อเป็นกษัตริย์ก็ตลอดรัชกาลหรือตลอดเวลา ของราชวงศ์ที่ปกครองนั้น รัฐที่มารวมต่าง เป็น เอกราชไม่ขึ้นต่อกันในการใช้อำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอกคือ ต่างรัฐต่างก็มีกฎหมายของตนเอง และจัดระเบียบบริหารได้เอง

รัฐรวมชนิดนี้มีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ

ก) การรวมนี้เป็นการรวมชั่วคราว และจะสิ้นสุดลงเมื่อสิ้นรัชกาล หรือสิ้นราชวงศ์ ซึ่งเป็นมูลเหตุแห่งการรวมกัน

ข) รัฐที่รวมกันนี้ต่างก็มีสภาพบุคคลต่างหากจากกัน การใช้อำนาจภายในและภายนอกก็แยกกันใช้ รัฐหนึ่งต่างก็มีรัฐบาลของตนเอง และมีผู้แทนทางการทูตของตนในต่างประเทศ ที่รวมกันมีอย่างเดียวกันคือ ประมุขซึ่งเป็นประมุขของทุกรัฐที่มารวมกันนั้น

ตัวอย่างเช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ กับประเทศลักเซมเบิร์ก เคยเป็นรัฐรวมเช่นนี้ กล่าวมาตั้งแต่ ค.ศ. 1815 และสิ้นสุดลง เมื่อหมดรัชกาลของพระเจ้าแผ่นดินของประเทศเนเธอร์แลนด์คือ พระเจ้าวิลเลียมที่ 3 เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน ค.ศ. 1890 อีกตัวอย่างหนึ่งคือประเทศ

เบลเยียมกับคองโกแต่เดิมเคยรวมกันและมีพระเจ้าเลโอโปลด์ที่ 2 เป็นพระเจ้าแผ่นดินของทั้ง 2 ประเทศ แต่เมื่อสิ้นรัชกาลของพระเจ้าเลโอโปลด์ที่ 2 แล้วประเทศเบลเยียมก็ยึดคองโกเป็นอาณานิคมเสียในปี ค.ศ. 1908 ซึ่งเวลานี้คองโกได้รับเอกราชแล้ว

2. **รัฐรวมซึ่งใช้อำนาจอธิปไตยภายนอกร่วมกันแต่ภายในแยกกัน** รัฐรวมนี้คือรัฐตั้งแต่สองรัฐขึ้นไปซึ่งมีประชาชนเดียวกัน สำหรับกิจการภายในต่างรัฐต่างก็มีสภาพบุคคลต่างหากจากกัน มีรัฐธรรมนูญและรัฐบาลของตนโดยเฉพาะ แต่สำหรับความสัมพันธ์ต่อกันภายนอกประเทศแล้วทั้งสองรัฐบาลรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น มีหัวหน้าคณะทูตเป็นบุคคลคนเดียวกัน เป็นต้น

รัฐรวมชนิดนี้มีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ

ก) การที่รวมเป็นการยั่งยืน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการพึ่งพาศักดิ์กันมาก

ข) สำหรับกิจการภายในรัฐที่มารวมกันต่างมีสภาพนิติบุคคลเป็นอิสระต่างหากจากกัน แต่สำหรับการใช้อำนาจภายนอกประเทศต่างรัฐไม่เป็นอิสระรวมเป็นนิติบุคคลเดียวกัน ผิดกับรัฐรวมใน ส่วนที่ 1 ซึ่งต่างรัฐต่างเป็นอิสระ ซึ่งในทุกวันนี้ สภาพของรัฐรวมแบบนี้หมดไปแล้ว ไม่มีเหลืออยู่ แต่เคยมีในอดีต ตัวอย่างเช่น ประเทศสวีเดนกับประเทศนอร์เวย์เคยรวมกันเป็นรัฐเช่นนี้ตั้งแต่ ค.ศ. 1815 จนถึง ค.ศ. 1905 ในปีนั้นประเทศนอร์เวย์ได้แยกออกเป็นเอกราชโดยสนธิสัญญากรุงสตอกโฮล์ม และมีพระเจ้าชาร์ลแห่งเดนมาร์ก ขึ้นเสวยราชย์เป็นพระมหากษัตริย์นอร์เวย์ทรงพระนามว่าฮากอนที่ 7

อีกตัวอย่างคือสหภาพออสเตรีย-ฮังการี ค.ศ. 1867-1908 เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศออสเตรียและฮังการีก็เคยรวมกันเป็นรัฐชนิดนี้ ซึ่งนอกจากจะมีพระมหากษัตริย์องค์เดียวกันแล้ว ยังมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ, กลาโหม, ทหารเรือ และคลังคนเดียวกันอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นยังมีองค์การร่วมของรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของรัฐสภาทั้งสองประเทศอีกด้วย ต่อมาทั้งสองประเทศนี้ได้แยกออกจากกันเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1908

3. **รัฐรวมแบบสหพันธรัฐ (Federation)** สหพันธรัฐ หมายถึงประชาคมรัฐซึ่งประกอบด้วยรัฐตั้งแต่ 2 รัฐขึ้นไป มารวมกันเพื่อจัดตั้งรัฐบาลกลางขึ้น แล้วมอบหมายให้รัฐบาลกลางเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยภายนอก จากผลของการรวมกันนี้ทำให้เกิดเป็นรัฐใหม่ขึ้นต่างหาก

จากรัฐที่มารวมกันและในด้านกฎหมายระหว่างประเทศถือว่าเป็นรัฐในสหพันธรัฐ รัฐสมาชิกมีอำนาจอธิปไตยภายในเกือบจะสมบูรณ์ เช่น มีอำนาจในการออกกฎหมาย, อำนาจบริหาร และความยุติธรรม เป็นผู้พิจารณาคดีภายในรัฐของตนเอง แต่อำนาจอธิปไตยภายในบางส่วนรัฐสมาชิกได้มอบให้รัฐบาลกลางเป็นผู้ใช้ เช่น อำนาจในการออกเงินตราการกำหนดอัตราภาษีอากร, การเกณฑ์ทหาร และกิจการที่เกี่ยวกับไปรษณีย์โทรเลข, โทรศัพท์ เป็นต้น ในสหพันธรัฐความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างรัฐบาลกลาง และรัฐสมาชิกนั้นถือหลักว่าอำนาจรัฐสมาชิก เป็นอำนาจหลักส่วนอำนาจของรัฐบาลกลางเป็นอำนาจที่กำหนดให้ ซึ่งเป็นการตรงกันข้ามกับรัฐเดี่ยว²

สถาบันการปกครองของสหพันธรัฐ

1. ฝ่ายนิติบัญญัติ ในสหพันธรัฐนั้นรัฐสภาซึ่งเป็นสถาบันฝ่ายนิติบัญญัติของสหพันธรัฐจะประกอบด้วยสองสภาเสมอ คือสภาหนึ่งจะประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นผู้แทนราษฎรทั่วทั้งประเทศ อีกสภาหนึ่งโดยปกติจะประกอบด้วยผู้แทนของรัฐสมาชิกแต่ละรัฐ การเป็นผู้แทนของรัฐสมาชิกในสภาที่สองหรือสภาผู้แทนรัฐนั้น อาจจะเป็นไปโดยเสมอภาคเท่าเทียมกันหรือไม่เท่าเทียมกันก็ได้ ตัวอย่างเช่น ในสหรัฐอเมริกา รัฐสภา (Congress) จะประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎร (House of Representative) และสภาสูง (Senate) ซึ่งสภาสูงของสหรัฐอเมริกาประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นผู้แทนมลรัฐ ๑ ละ 2 คน เท่ากันรวม 50 มลรัฐเท่ากับ 100 คน แต่ก็มีบางสหพันธรัฐที่ผู้แทนรัฐอาจจะมีความไม่เสมอภาคเท่าเทียมกันได้ เช่น อดีตสหภาพโซเวียตรัสเซีย นั้น สภาที่ 1 คือสภาชาติต่าง ๆ นอกจากมีผู้แทนจากรัฐต่าง ๆ แล้วยังมีผู้แทนชนกลุ่มต่าง ๆ อีกด้วย ที่มีจำนวนไม่เท่ากันในแต่ละรัฐสมาชิก

2. ฝ่ายบริหาร ในสหพันธรัฐจะมีประมุขของรัฐเพียงคนเดียว และมีรัฐบาลและคณะข้าราชการสหพันธรัฐ ซึ่งคนเหล่านี้จะไปทำงานทุกด้าน คือมีรัฐบาลกลางที่ปกครองสหพันธรัฐทั้งหมดสำหรับปฏิบัติหน้าที่ในการปกครองหรือการบริหารโดยตรง เช่น ในทางการทูต, การทหาร, การเศรษฐกิจ หรือการเงินโดยเฉพาะ ตัวอย่างเช่น ในสหรัฐอเมริกาก็มีประธานาธิบดีเป็นประมุขของรัฐ และเป็นประมุขฝ่ายบริหารของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ สหพันธรัฐอาจมีประมุขของรัฐเป็นพระมหากษัตริย์ เช่น ประเทศมาเลเซีย

3. ฝ่ายตุลาการ ในสหพันธรัฐต่างก็มีอำนาจตุลาการของตนเองคือในสหพันธรัฐทุกแห่ง จะมีศาลสูงสุดของสหพันธรัฐซึ่งมีอำนาจครอบคลุมอยู่เหนือในฐานะที่เป็นผู้รักษาความยุติธรรมและความถูกต้องตามกฎหมาย บางทีก็ทำหน้าที่เป็นศาลในการพิจารณามีให้บทกฎหมายต่าง ๆ ที่ออกโดยรัฐสภาชุดต่อรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐด้วย

อนึ่ง ในการรวมตัวของรัฐต่าง ๆ เพื่อเป็นรัฐรวมในรูปของสหพันธรัฐ นั้น การก่อตั้งหรือรวมตัวของรัฐต่าง ๆ มักจะรวมกันโดยมีรัฐธรรมนูญ เป็นกติกาทางการเมืองที่ตกลงร่วมกัน ในการก่อตั้งเป็นสหพันธรัฐ สำหรับดินแดนหรือรัฐที่มารวมกันเป็นสมาชิกของสหพันธรัฐนั้น อาจมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน โดยไม่จำเป็นต้องเรียกเป็นรัฐ (state) เสมอไป เช่นในประเทศแคนาดา เรียกว่า Province (มณฑล) รวมทั้งในอัฟริกาใต้และอาร์เจนตินา, ในประเทศสวีตเซอร์แลนด์ เรียกว่า Canton (กังตอง), สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เรียกว่า Lander นอกนั้นก็เรียกกันว่า รัฐ (State) ทั้งสิ้น เช่น ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น³

4. รัฐรวมแบบสมาพันธรัฐ (Confederation) สมาพันธรัฐ หมายถึงสมาคมแห่งรัฐ ซึ่งยึดหลักความเสมอภาคของรัฐต่าง ๆ ที่เข้ามาร่วมในสมาพันธรัฐซึ่งรัฐต่าง ๆ ที่มารวมกันเป็นสมาพันธรัฐนั้นก็ยังคงความเป็นรัฐที่แท้จริงอยู่ ตัวสมาพันธรัฐมิได้มีความหมายเป็นรัฐหนึ่ง ๆ ตามความหมายของกฎหมายระหว่างประเทศ การรวมกันในรูปแบบสมาพันธรัฐนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะรวมรัฐต่าง ๆ เข้ามาเป็นรัฐหนึ่งรัฐเดียวกัน แต่ก็ยังไม่อยากก้าวไปถึงความเป็นรัฐ เพราะรัฐสมาชิกที่มารวมกัน ต่างยังหวงแหนอำนาจอธิปไตยของรัฐตนอยู่ การจัดการภายในสมาพันธรัฐที่จริงแล้วก็พร้อมที่จะเป็นรัฐได้คือรวมกันในลักษณะเกือบเป็นรัฐแล้ว โดยการรวมกันนั้นมีลักษณะเป็นการผูกพันกัน โดยปกติแล้ว จะเป็นข้อตกลงหรือกติกา สัญญา รวมรัฐ มิใช่ผูกพันกันตามกฎหมายรัฐธรรมนูญอย่างสหพันธรัฐ โดยรัฐสมาชิกที่มารวมกันนี้ต่างก็มีอำนาจอธิปไตยสมบูรณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ จะมีข้อจำกัดการใช้อำนาจอธิปไตยบ้างก็เพียง เล็กน้อยเท่านั้น และในการรวมตัวกันนั้นก็ เพื่อให้เกิดความแข็งแกร่ง เกิดพลังของกลุ่มประเทศที่เข้ามารวมกันในการต่อรองกับประเทศต่าง ๆ เพราะฉะนั้นการก่อนติสัมพันธ์ใด ๆ หรือมติใด ๆ ของสมาพันธรัฐที่จะมีผลบังคับ และมีผลกระทบกระเทือนต่อสมาชิกแล้ว จำต้องให้รัฐสมาชิกให้ความเห็นชอบโดยเอกฉันท์ หรือต้องมีมติ เกือบเป็นเอกฉันท์

หรือต้องมีเสียงข้างมากเป็นพิเศษ และข้อตกลงใดที่จะใช้บังคับ ในดินแดนของรัฐใดรัฐหนึ่งได้นั้น จำต้องอาศัยอำนาจของรัฐนั้นโดยเฉพาะ

ในเรื่องการรวมตัวของรัฐในรูปสหพันธรัฐนั้น เป็นในลักษณะ **รัฐซึ่งมารวมกัน** โดยปกติแล้ว สหพันธรัฐจะมารวมกันโดยมีมูลเหตุมาจากความตกลงระหว่างประเทศระหว่างรัฐต่าง ๆ จึงมีการสถาปนาองค์กรกลางเป็นแบบที่ประชุมทางการทูต เพื่อปฏิบัติกิจการตามความมุ่งหมายที่เป็นประโยชน์ได้เสียร่วมกัน ในสหพันธรัฐนี้ไม่มีกฎหมายของตนเองแต่จะปฏิบัติการในนามและโดยการมอบอำนาจจากรัฐที่มารวมกันเป็นสหพันธรัฐ

รัฐรวมชนิดนี้เป็นแบบสมาคมระหว่างรัฐอย่างสมัยเก่า ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้กลายเป็นสหพันธรัฐหมดแล้วหรือไม่ก็เลิกล้มไป เช่น สหรัฐอเมริกาแรกตั้งเป็นสหพันธรัฐอเมริกาเหนือสมัย 13 รัฐของอเมริกาในปี ค.ศ. 1776 โดยผลของสนธิสัญญา เมืองฟิลาเดลเฟีย ได้มีการรวมรัฐในรูปแบบสหพันธรัฐมาจนถึงปี ค.ศ. 1787 จึงได้เปลี่ยนรูปเป็นสหพันธรัฐ เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1787 อีกตัวอย่างหนึ่งคือในสวีต เซอร์แลนด์ ในอดีต เรียกว่า สหพันธรัฐเฮลลันด์ ซึ่งเคยเป็นสหพันธรัฐมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1815-1848 อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน สหพันธรัฐดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นสหพันธรัฐหมดแล้ว อีกตัวอย่างหนึ่งคือ สหพันธรัฐเยอรมัน (ปี ค.ศ. 1815-1866) และสหพันธรัฐของเยอรมนีเหนือ (ปี ค.ศ. 1867-1871) เป็นต้น⁴

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันแม้สหพันธรัฐ ดังกล่าวนี้อาจได้กลายเป็นสหพันธรัฐหมดแล้วก็ตาม แต่ปัจจุบันรัฐต่าง ๆ ก็กำลัง รวมกัน ขึ้นใหม่อีกในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในบริเวณภูมิภาคที่อยู่ใกล้ เคียงกันหรือระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น ในแอฟริกาหรือในตะวันออกกลาง เป็นต้น

อนึ่ง ปัจจุบันได้เกิดรัฐรวมในรูปแบบ สหพันธรัฐขึ้น มีชื่อเรียกว่า "เครือจักรภพแห่งรัฐอิสระ" Commonwealth of Independence States (CIS) เป็นผลจากการล่มสลายของสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตรัสเซีย ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1992⁵ เครือจักรภพแห่งรัฐอิสระประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ 11 รัฐ คือ

1. มอลตาเวีย	2. ยูเครน	3. เบลารุส (ไบโลรัสเซีย)
4. อาร์เมเนีย	5. อาเซอร์ไบจาน	6. คาซัคสถาน
7. สหพันธรัฐรัสเซีย	8. เติร์กเมนิสถาน	9. อุซเบกิสถาน

โดยมีสหพันธรัฐรัสเซีย เป็นผู้แทนของเครือจักรภพแห่งรัฐอิสระในการดำเนินกิจการทางด้าน การ
ต่างประเทศ และแทนที่หนึ่งของสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตรัสเซีย ในองค์การสหประชาชาติ

สรุป

ในบรรดาประเทศทั้งหลายในโลกนี้ ซึ่งเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ และที่ไม่ได้
เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีอยู่ 100 กว่าประเทศเหล่านี้ ถ้าหากเราพิจารณาถึง
การแบ่งประเภทรูปแบบรัฐ และก็จะสามารถแบ่งออกกันได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่า ได้มีการ
ใช้หลักเกณฑ์อะไรมา เป็นสิ่งกำหนดในการแบ่งประเภทรูปแบบรัฐ

แต่รูปแบบรัฐที่นิยมใช้แบ่งกันในทางรัฐศาสตร์ก็จะใช้หลักเกณฑ์การพิจารณา เรื่องของ
อำนาจรัฐในประเด็นดังกล่าวนี้ จึงได้มีการแบ่งรูปแบบรัฐออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1. รูปแบบ
ที่เรียกว่ารัฐเดี่ยว 2. รูปแบบรัฐที่เรียกว่ารัฐรวม และในรัฐรวมก็นิยมแบ่งกันเป็นแบบสหพันธรัฐ
และสมาพันธรัฐ

เชิงอรรถ

¹ไพโรจน์ ชัยนาม, สถาบันการเมืองและกฎหมายรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : สารศึกษาการพิมพ์, 2524) หน้า
320

²สุพจน์ ผลช้วนปัญญา, รัฐศาสตร์เบื้องต้น พิมพ์ครั้งที่ 2 โครงการตำรา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2519 หน้า 49-50

³ไพโรจน์ ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 356

⁴ไพโรจน์ ชัยนาม, อ้างแล้ว, หน้า 344-353

⁵สุทธิชัย หยุ่น บรรณาธิการ, โซเวียตล่มสลาย (กรุงเทพฯ: บริษัท เนชั่นพับลิชชิ่งกรุ๊ป จำกัด, 2535)
หน้า 1-21